

GOGA

Jesús Carrasco

Pelji me domov

Prevedla Urša Zabukovec

Eleni Ramírez, za brezpogojno zaupanje

1

Lahko bi bil ob očetu tisto noč, ko je umrl, a Juan Álvarez tega nekako ni hotel. Ne gre za to, da bi si v tistem ključnem trenutku želel biti daleč stran, le ukvarjal se je s svojimi stvarmi. Sporočil, ki mu jih je tedne prej drugega za drugim pošiljala sestra Isabel, ni jemal preveč resno, nakar ga je sestra v nekem trenutku pač nehala obveščati. Juan, omamljen od vonja sveže šote, si je ta molk razlagal kot znak, da so šle stvari na bolje, ne obratno, in je še naprej opravljal svoje delo: skrbel je za zbirko rododendronov v edinburškem botaničnem vrtu. Njegov oče je ležal v javni bolnišnici v Toledu, kjer ga je od drugega bolnika v sobi ločevala tanka zavesa iz grobega sukna, on pa je dva tisoč štiristo kilometrov severno od njegove postelje pobiral cvetne liste, ki so padali na temna tla.

2

Konec šestdesetih je zemlja čedalje slabše obrodila, fabrike so ves čas zahtevale novo delovno silo, tako da je tisti, ki je na mulah prevažal blago, čez noč postal rezkar. Juanov oče je zapustil njivo in svojo vas Cruces ter šel v neko fabriko vlaknocementa v Getafeju, južno od Madrida. Njegova mati pa je kamnita tla mlina, kjer se je rodila, zamenjala za lakirana lesena tla meščanskega stanovanja v centru glavnega mesta. Na koncu notranjega dvorišča so stopnice vodile neposredno v kuhinjo, ki je bila namenjena njej. V veži je hišnik gospodi odpiral vrata. Tako sta se tudi spoznala: prek hišnika, ki je bil očetov prijatelj. Predstavil ju je neke nedelje zvečer, ko so odhajali iz kina. Usedla sta se k bližnji mizici, kjer mu je ona povedala, da prihaja iz Aldeanueve de la Vera, provinca Cáceres, in da je sem prišla zato, ker se moke skoraj ni več mlelo v mlinih na vodo. Njemu je bil všeč njen sramežljivi smeh. Njo pa sta pritegnila usnjata koža njegovih rok in nekaj, kar je, ko sta se poslavljala, spominjalo na vonj po pšenici. Dve leti sta bila par, nato pa sta se poročila. Kmalu po rojstvu Isabel so se vselili v miniaturno in temno stanovanje v

delavski četrti Las Margaritas, še vedno v Getafeju, k sebi pa so vzeli še dedka po očetovi strani, ko je ta ovdovel. Ko se je rodil Juan, so malega seata 600 zamenjali z renaultom 4. Vsak konec tedna so se usedli v avto in se z dedkom odpeljali v Cruces, da bi prezračili hišo in *se sprehodili* po okolici, saj se je ta človek v Getafeju počutil, kot da ga dušijo stene, kar se je naposled tudi zgodilo. Ko se je oče upokojil, so se preselili nazaj v Cruces. Juan je imel šest let, njegova sestra pa deset. Dedka ni bilo več z njimi.

Kljub temu da mu ni bilo treba več delati, je oče prve mesece urejal posestvo, ki je bilo takrat omejeno na vrt s hiško za orodje, vodni zbiralnik, mandljevce, nekaj bušlov žita in skladišče, kjer je družina nekaj časa redila kozličce. Z odpravnino, ki jo je dobil v Getafeju, je kupil stroje neke delavnice v vasi Illescas, ki je izdelovala vrata, a so jo zdaj zaprli, jih pripeljal v Cruces in postavil v skladišče. Enajst mesecev po tem, ko je nehal vdihovati azbest, je začel vdihovati žaganje.

Tretji avgust. Avtobus ga odloži v Crucesu devetindvajset ur po očetovi smrti. Zdravniško poročilo pravi, da je bila vzrok smrti pljučnica, povezana z mezoteliomom. Z rakom, ki ga oče ni zadel na genetski loteriji, temveč ga je trinajst let dan za dnem vdihaval v fabriki vlaknocementa. Več kot desetletje se je osem ur na dan in pet dni na teden zastrupljal z azbestom. Delo vas bo osvobodilo, tole pa vas bo poleg tega še za vedno zastrupilo. Vaša žrtev bo nahranila družino, spotoma pa bo na tisoče družin še pokrila z majhnimi smrtonosnimi kristalčki. Starci bodo te strehe žagali, ko bodo morali z nečim zaščititi svoj bob

pred vetrom. Otroci bodo drobili ostanke odvrženih cevi. Veter pa bo razpihal kristale.

Juan stopi z avtobusa nasproti Ángelinega bara. Po prazni cesti se odpravi proti domači hiši. Na hrbtu ima majhen moder nahrbtnik, v katerega je zmetal najnujnejše: poletna oblačila za dober teden v žgoči Španiji, stvari za osebno nego, knjigo, ki jo je bral, ko so ga obvestili o smrti, in ne kaj dosti več. Na trgu sreča neko sosedo, ki mu izreče sožalje in pravi: Hudo mi je za tvojega očeta, kaj ga je doletelo. Pa tvoja mati, ko bi jo le videl, človeka kar stisne. Juan se neuspešno trudi ustaviti njen monolog; vsakič ko nakaže, da bi šel rad naprej, ga ženska zgrabi za roko in nanj izlije novo porcijo svoje žalosti. Na pomoč mu mora priti Dolores, druga soseda, ki je dogajanje opazovala z razdalje. Daj no, Angustias, reče starki. Pusti fanta, že zdaj je utrujen. In kaj vse ga še čaka. Rešiteljica mu nameni pogled, ki ga sam razume kot zavezniškega. Pogled, ki pravi: Ta ženska res ne zna biti tiho. In še: Razumem te, vem, da si moral imeti svoje razloge, da si zapustil vas z bolnim očetom, ostarelo materjo in sestro, ki živi v Barceloni. Razumevajoča soseda ve, da ima za sabo dolgo potovanje, čeprav je tudi ona, tako kot vsi ostali, prepričana, da Juan živi v Angliji, v resnici pa je na Škotskem. Ve tudi to, da oče od včerajšnjega jutra, ko je umrl, v mrtvašnici v Torrijosu čaka na njegov prihod. S »kaj vse ga še čaka« mu Dolores sporoča: Pripravi se. Ni važno, kako utrujen si, koliko ur si potoval, ali si spal ali ne, si jedel ali ne, ti je všeč ali ne. Zdaj moraš domov, se obriti,

stuširati ter se s sestro in materjo odpraviti v mrtvašnico, kjer boš moral poslušati izraze sožalja in pripraviti vse za pogreb. In to so samo stvari, ki ga čakajo na kratek rok. Dolores meni, da ve, kaj ga čaka tudi na srednji in na dolgi rok, a mu tega ne bo povedala, saj bi se sicer spremenila v tisto drugo sosedo, pred katero ga je prišla reševat.

Juan je hvaležen, da se je znebil starke. Ni razpoložen za vljudnosti, in če ne bi bilo Dolores, bi starko pač pustil samo sredi trga. Gleda ženski, kako se oddaljujeta in se poskušata stisniti v ozko senco, ki jo strehe hiš mečejo na pločnik. Dolores drži Angustias pod roko in jo verjetno ošteva, ker se je v takšnem trenutku vtaknila v fantovo življenje. Juan prečka trg v smeri hiše svojih staršev. Bugenvilija nad vrati, ki vodijo na prednje dvorišče, je videti zanemarjena. Ovršni listi fuksije se zgoščajo v grozde na koncu vej, ki se zato povešajo. V kaotičnem razraščanju bugenvilije je opaziti sledi očetove opešanosti v zadnjih tednih.

Juan se nagne k vratom in gre z roko med rešetke, da bi odpri zapah. Vijak zaškripa v času sieste. Ve, kaj sledi, tako da takoj, ko za hrbtom zapre vrata, počepne, odloži nahrbtnik in počaka nekaj sekund. Vidi, kako z verande po dolgem in ozkem dvorišču proti njemu teče Laika, njihov pes. Žival skoči nanj, se mu s tacami opre ob prsi, ga liže po obrazu in maha z repom. Trdovraten pasji spomin. Zgrabi nahrbtnik, se dvigne in se z Laiko, ki skače okrog njega, odpravi proti hiši. Dvorišče je, kot vedno, v celoti pokrito z rastlinami. Poleg bugenvilije na vratih so ob

straneh hiše še cvetlične gredice, kjer rastejo papirjevci, vrtnice, jasmin in celo majhna palma. Na apnastih zidovih izstopajo temni cvetlični lončki, ki visijo z obročev. Na verandi so pleten naslanjač in rastline, ki uspevajo v senci, med njimi najbolj izstopa filodendron, ki ga je nekdo z žico pritrdil k steni. Na desni je v skritem kotičku star vodnjak. Nad obodom je kovan lok, po katerem se vzpenja jasmin, ki ga krasijo majhne bele rožice.

Tudi tu, tako kot v večini hiš, vrata niso zaklenjena, kar je zelo všeč tistim redkim turistom, ki so nastanjeni v edini turistični podeželski rezidenci v vasi. Vidijo vrata, ki jih je nekdo priprl s kavljem ali pa je spodaj položil kamen, in to povezujejo z nečim pradavnim, kar naj bi sami izgubili z življenjem v mestu. Povezano je s tistimi vaški skupnostmi, ki jih vidijo v televizijskih nadaljevanjih, pa naj bodo te na Aljaski ali pa v avtonomni pokrajini Asturias, čisto vseeno, skupnostmi, ki osupljajo s svojo slikovitostjo, kjer se konflikti, ki jih prinašajo preobrti v zgodbi in ki like neprestano potiskajo v mučne situacije, lahko rešijo le v duhu bratstva. V tistih redkih primerih, ko turisti stopijo iz rezidence – ko se poleti odrečejo zasebnemu bazenu, pozimi pa kaminu – in se sprehodijo po ulicah, se ob pogledu na gospe ob vratih, na svežem zraku, nasmihajo. Nasmihajo se, ko vidijo otroke, ki na trgu igrajo nogomet. Nasmihajo se, če naletijo na avto, v katerem je voznik pustil ključe. Olajšano zavzdihnejo, saj so le nekaj kilometrov od tam, kjer živijo, še vedno vasi, ki vztrajajo, in to kljub temu, da so odstranili gumna, da bi na njihovem mestu zgradili vrstne hiše. Če je to par

z otroki, se, ko odkrije zadnji skedenj, ki je ostal v vasi, očarano spogleda in si reče, da ga bo kupil in ga spremenil v hišo, da bodo otroci lahko pognali korenine nekje, kjer ni asfalta.

Juan pritisne na kljuko in odpre vrata. Iz hiše zaveje poseben vonj, ki ga začutiš samo, če si bil nekaj časa zdoma, tako da je zunanji svet že prezračil tvojo notranjost. To je vonj po neponovljivem in duhamornem času. Izurjen nos bi rekel, da so tu desetletja kuhali cvetačo. Da je tu bil ali pa še vedno je kamin na drva, naftalin v omarah, sušeno meso od kolin, ki visi s tramu, klobase, od katerih na pločevinast pladenj kaplja maščoba, začinjena s papriko; da so tu prali perilo z milom, narejenim iz sode in odpadnega jedilnega olja. Litri amonijaka so vsa ta leta ubijali bakterije. So tudi sledi otroških iztrebkov, ki jih je nekdo, neka ženska, odstranil z bombažnih gaz, ki jih je nato opral, ožel in obesil na dvorišču. Čuti se tisočletni smrad, ki prihaja od zajčje noge, ki je padla za omaro. Opazne so sledi vodikovega peroksida, kakršnega uporabljajo nagačevalci za beljenje lobanj. V to hišo morski sadeži vstopajo le za božič, pa še takrat niso najboljše kakovosti. Smrdi po potu, mastnih rokah, starih brazgotinah, litrski kolonjski vodici, kabljih, ovitih v majico, pregorelih varovalkah, 125-voltnem transformatorju, udarcih po črno-belem televizorju.

Povesi pogled. Tla iz teraca v sprejemnici ga spet vrnejo k izvoru. Prihaja iz stanovanja v Edinburgu, kjer je celo

v kuhinji preproga. Tiha, mehka in topla tla, ki sicer niso preveč higienična, a zdaj v glavi Juana, ki ima pred sabo kamnite plošče, po katerih je stopal vse od otroštva, povzročijo kemično reakcijo. Kamenčki so v vsaki plošči drugačni. Veliki so in majhni, rdečkastih ali svetlejših barv. V cementu, ki povezuje agregat, so vdolbinice. Samo s poliranjem lahko eno kamnito ploščo naredimo enako drugi. Nasproti njega je sprejemnica, ki je obenem tudi nekakšen razdelilnik. Na levi so vrata, ki vodijo v dnevno sobo, ki je bila, ko so bili še vsi doma, tudi jedilnica. Na desni je omarica, na kateri je kristalna skleda z različnimi ključi. Nad njo je ura s kukavico, ki je nihče še nikoli ni videl stopiti iz skrivališča. Ob omarici so vrata, ki vodijo v salon za obiske, ki je vedno zaprt, vedno temačen. Malo naprej so vrata v kuhinjo, na koncu pa vrata, ki vodijo v tri spalnice in kopalnico. Vsa ta vrata so prišla iz očetove delavnice. Morala so biti prva, ki jih je izdelal, svojo lastno hišo pa je imel za poskusno platformo. Preprosta vrata, lahka, poceni. Ogrodje iz borovega lesa in krila iz vezane plošče.

Pogleda v dnevno sobo z jedilnico. Kamin je čist, fotelj prazen. Ni mu treba glasno vprašati, ali je kdo doma. Avtomatično se odpravi v svojo nekdanjo sobo. Soba je takšna, kakršno je pustil, ko je odšel. Ozka postelja ob steni, pisalna miza iz laminata, na kateri, odkar pomni, stoji prilagodljiva namizna svetilka. Pod njeno lučjo se je igral z avtomobilčki, se naučil samoglasnike, napisal diplomo. Na steni visi majhna plutasta tabla, na katero so še vedno

z risalnimi žeblički pripeti spomini na nekatere mejnike iz njegove mladosti. Izstopa vstopnica za koncert Kika Venena v areni za bikoborbe v Torrijosu: Fiestas de la Sementera, septembra leta tisoč devetsto triindevetdeset. Na postelji je še vedno isti jogi, na policah pa nepopolna zbirka mladinske literature. Na vsakem knjižnem hrbtu je majhna ilustracija. V puberteti je bral, ne da bi ga kdo k temu spodbujal, a tudi odvrčali ga niso. Pozneje je branje opustil, dokler ni šel na Škotsko, kjer si je naposled uredil manjšo knjižnico. Tu so tudi športne medalje, ki jih je dobil na prijateljskih tekmovanjih v bližnjih vaseh. Nahrbtnik odloži na tla in vzame eno v roke. Majhen pozlačen pokal, ki je spodaj okrašen z navadnimi lovorovimi listi. Na ploščici je vgravirano, da je dosegel tretje mesto v kategoriji starejših dečkov in deklic v kraju, ki se mu reče Almorox. Ob prazniku svetega Roka in Matere usmiljenja. Pokal je, kot vse drugo, vedno stal tukaj, in zdaj ga spominja na to, kako je med dolgimi zimami na planoti treniral s skupino fantov iz Torrijosa, kamor je hodil v šolo. Trikrat na teden je po pouku ostal tam, jedel v šolski menzi, nato pa šel na trening. Te dni se je v Cruces vračal, ko je bila že tema, z istim avtobusom kot danes. Na treningu jim je Raúl, trener iz bližnje vasi, kazal, kaj morajo početi. Spomni se mraza, prezgodaj temnih poti, po katerih so tekli, trdote poledenele zemlje.

Samo štiri leta ga ni bilo tu, a se je v tem času zgodilo toliko stvari, da se je njegov pogled odvadil tega prostora. Jogi, pokali, svetilka. Vse stvari so bile tukaj, na istem mestu kot zdaj, a jih takrat zaradi navajenosti ni opazil.

Zdaj pa ga ti predmeti vlečejo k preteklim dogodkom njegovega življenja, h katerim se prej ni vračal. Spomni se tega tekmovanja v Almoroxu, saj ga je tja peljal oče, in ne Germán, družinski prijatelj. Nobenega drugega tekmovanja se ne spomni, na katerem bi bil prisoten tudi njegov oče. Tistega jutra pa je pustil svoje stvari in se usedel v avto, da bi svojega mlajšega sina odpeljal na lokalno tekaško tekmovanje. Ni šlo za tekmovanje na ravni province, prav tako ta tek ni bil del uradne sezone krosa. Če bi bil, zdaj v rokah ne bi držal tega pokala, saj je na takšnih tekmovanjih vedno zmagal isti otrok: Zurdo. Videval ga je vsako soboto, tega miniaturnega polboga, vedno obdanega s pretorijsko stražo, ki mu je utirala pot med drugimi otroki in ga ščitila pred udarci malih oboževalcev. Ob nedeljah, ko je sodnik dvignil pištolo in ustrelil v zrak, je Juan zrl v hrbte svojih rivalov, ki so se oddaljevali od njega in dohitevali Zurda.

Tam, kjer je stal pokal, je zdaj kvadrat brez prahu. To je verjetno edino, kar se je spremenilo. Njegova mati, obsedena z redom in čistočo, je zadnje dni obiskovala bolnišnico. Prej pa je vsako jutro vstopila v sobo, da bi šla s krpo po pohištvu in diskretno odnesla prašne delce – kot da njen sin še ne bi odšel od doma, kot da bi bil samo zunaj s prijatelji. Ur ne bi smeli polniti s peskom, ampak s prahom. Prav prah je tisti, ki nam dejansko pomaga razumeti minevanje časa. Prah je enako konsistenten pojav kot težnost, le da nima njenega znanstvenega prestiža, nima svojega Newtona ne svoje enote na Mednarodnem uradu

za uteži in mere v Parizu. Če neki predmet držiš meter nad tlemi in ga spustiš, bo padel. Če pustimo času, da teče, in medtem ničesar ne premikamo ali prestavljamo, se tudi prah usede. Ne vemo, kje je prej, a je. Odlaga se na ravnih, pa tudi na poševnih površinah. Na kuhinjskih napah se meša z maščobo in oblikuje nekakšno gosto zmes, ki se spremeni v skorjo. Metaforično rečeno pa prah seda tudi v tišino. Med njim in njegovim očetom so kile prahu. Prah je tudi v prostoru med njim in materjo, nekoliko manj ga je med njim in njegovo sestro.

3

Nekje v hiši nekdo izgovori njegovo ime. Juan? Si prispelel? To je glas njegove sestre Isabel. Juan odloži pokal na njegovo mesto in pogleda na hodnik. Isabel ob še vedno odprtih vhodnih vratih materi slači jopico. Zaradi svetlobe, ki vdira v hišo z dvorišča, se zdi, da figuri žensk žarita. Čeprav je pristal že pred nekaj urami, ima Juan ušesa zaradi pritiska na letalu še vedno zamašena. Molče ju opazuje. Isabel poskuša odpreti zadrgo na jopici, ki se je zataknila. Spremeni položaj, vleče za spodnji del jopice, da bi se blago zravnalo, a ji še vedno ne uspe. Podloga je, pravi mati, podloga se je razparala in se zatika. Hčerka vzdihne in čedalje bolj sunkovito poteguje za zadrgo. Jopica, da te kap, pravi hčerka. Kaj pa je narobe? Že trideset let jo imaš. Jopica s podlogo, kje si še to videla. In to sredi poletja, mama, saj se boš še zadušila. *Nobel* je, pravi mati. Nobel je beseda, ki jo uporablja samo njegova mati. Ja, vidim, kako je *nobel*. Verjetno se zato že nekaj časa mučim z zadrgo. Njuni figuri se zlivata na ozadju svetlobe od zunaj. Dve bojevnici v stilu Goye. Skupaj tvorita madež, njun fluorescentni sij mutira kot tisti pri mikroorganizmih na

vodnem gojišču. Ja, mama, res je kot nova. Odkar sem prišla, se pritožuješ, da izgubljaš kovance, ker imaš v žepih luknje. V Barceloni ti bom kupila novo in ti jo naslednjič prinesla, pa če ti je prav ali ne. Da ti niti na misel ne pride. Ne boš mi kupila nove jopice, saj je ta še v redu. Samo podlogo je treba zašiti. Ali pa jo odstraniti, reče hčerka. Isabel poskuša izvleči blago iz zobčastih verižic zadrge in obupava. Ve, da če bo potegnila premočno, jo bo strgala. S prsti stiska oblačilo in spet zakliče: Juan? Si tukaj? Juan naredi korak nazaj in se potuhne. Polovica njegovega telesa je na hodniku, polovica v sobi. Vizija prihodnosti, ki je Juan ne more v celoti usvojiti: da bi se moral mučiti z obleko svoje matere. Da bi jo moral voziti na sprehod, ji kupovati križanke, skrivati steklenice žganja Anís del Mono. Jo morda kmalu celo tuširati, ji umivati zobe, brisati rit, menjati spodnjice. Otrese se teh misli. Njegova mati je še vedno mlada, kar je dokazala s tem, da je še do nedavnega skrbela za svojega moža. Čez sedem dni se namerava vrniti v Edinburg. Tako pravi rezervacija leta, ki jo ima v žepu kavbojk. En teden, da skupaj s sestro uredita materino prihodnost, potem pa bomo že videli.

Juana ni? vpraša mati. Tega ... očitno še ni. Isabel si grize ustnice. Tega pizdeka, reče. Starka otrpne in se nekoliko odmakne od hčerke. Ne govori tako, ji reče. Ne govori tako o svojem bratu. Isabel se še vedno ukvarja s to kepo, ki jo tvorijo ženska, jopica in podloga. Tudi zdaj z razdalje s popolnoma stegnjenimi rokami poskuša odpreti zadrgo. Ne sme se vdati. Na materino fizično napetost ne sme

odgovoriti tako, da se odtrga od te kepe. To bi pomenilo priznati, da s prizadevanji, da bi jo slekla, le maskira svojo jezo. Dokler se ukvarja s tem, ne bo tavalala po hiši in glasno preklinjala svojega brata.

Če je pa res, mama. Ne morem mu reči drugače. Ni se blagovolil prikazati. Daleč živi, jo ustavi mati. Tudi jaz živim daleč, pa sem tu. Obmolkneta.

Juanu se obe zdita stari. Dve gospe iz vodvila, ki se na videz ukvarjata z nepomembnim slačenjem jopice, iz njunih teles pa silijo noži. Juan okleva, ali naj se pokaže in tvega, da ga zabodejo, ali pa naj se vrne v sobo.

Moral bi biti že tu. Pristal je pred petimi ali šestimi urami, reče Isabel.

Je že kaj prišlo vmes.

Ne moremo več čakati. Očka je že dolgo v mrtvašnici. Jutri zjutraj ga bomo pokopali.

Potem pa spet vsak na svoj konec, jo dopolni mati s povešenim pogledom, uprtim v hčerkino brado.